

RPO 629059/09

Warszawa, dnia 30 października 2009 r.

RPO-629059-VII-7020/11006.3/09/PM

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2009 -10- 3 0
ZAL.	NR. 127/2009

Informacja

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia

Rzecznika Praw Obywatelskich w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla
Nieletnich w Głogowie.

2009 -11- 0 3

I. Wprowadzenie.

W dniach 17 i 18 września 2009 r. przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, działając jako Krajowy Mechanizm Prewencji, przeprowadzili wizytację zapobiegawczą w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Głogowie, zwanym dalej „Zakładem”, „Schroniskiem” albo „placówką”. Celem wizytacji było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania wychowanków i dokonanie jego oceny pod kątem ochrony przed torturami oraz okrutnym, niehumanitarnym i poniżającym traktowaniem albo karaniem. Wizytację przeprowadzili pracownicy Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich: Jolanta Nowakowska – główny specjalista (politolog), Przemysław Możejko – główny specjalista (politolog, prawnik), Justyna Józwiak – radca (politolog) oraz pracownik Zespołu Terenowego BRPO we Wrocławiu, dr Natalia Kłaczyńska – starszy specjalista (prawnik).

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowy z: Marianem Chudzińskim - dyrektorem placówki, Józefem Suligą - dyrektorem szkół oraz Czesławem Łuszczki - kierownikiem internatu;
- dokonano oglądu terenu oraz budynków placówki, w tym pomieszczeń internatu, przeznaczonych dla poszczególnych grup wychowawczych, izb przejściowych, gabinetu zabiegowego (pełniącego również rolę gabinetu lekarskiego) i stomatologicznego, izby chorych, kuchni i stołówki, świetlic, pomieszczeń szkół i warsztatów oraz sali gimnastycznej, siłowni i boisk;

- przeprowadzono, w czasie wizytacji pomieszczeń mieszkalnych, warsztatowych i szkolnych, rozmowy z wychowankami oraz z pracownikami placówki;
- w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz przeprowadzono na osobności rozmowy „w cztery oczy” z 18 wychowankami, spośród 53 obecnych w czasie wizytacji w Zakładzie (30) i Schronisku (23);
- przeanalizowano dokumentację placówki: książkę ewidencji wychowanków, książkę kar i nagród, książkę urlopów i przepustek, opracowane przez placówkę procedury stosowane w szczególnych sytuacjach, rejestr wydarzeń nadzwyczajnych, książkę pobytu wychowanków w izbie przejściowej, w tym także umieszczonych w trybie § 25 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. Nr 124, poz. 1359 ze zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem”, oraz wybrane losowo teczki akt osobowych.

W oparciu o powyższe czynności, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich dokonali wstępnych ustaleń, o których poinformowali Dyrektora placówki.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano Regulamin Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie wraz z załącznikami. Ponadto, zapoznano się z raportem z kompleksowej wizytacji placówki przeprowadzonej w dniach od 4 do 26 listopada 2008 r. przez wizytatorów Okręgowego Zespołu Nadzoru Pedagogicznego przy Sądzie Okręgowym we Wrocławiu, protokołem kontroli sprawdzającej przeprowadzonej przez Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny z dnia 27 lipca 2009 r. oraz protokołem kontroli przeprowadzonej przez Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny z dnia 29 maja 2009 r.

II. Charakterystyka Zakładu.

Zakład Poprawczy w Głogowie i Schronisko dla Nieletnich w Głogowie tworzą jedną placówkę pod nazwą: Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Głogowie.

Placówka ma swoją siedzibę w Głogowie przy ulicy Obrońców Pokoju 19, graniczy z ul. Budowlanych oraz jednostką policji.

Zgodnie z zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie utworzenia schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych oraz określenia ich rodzajów i limitów miejsc (Dz. Urzęd. Min. Sprawiedl. z 2004 r. Nr 6, poz. 20 ze zm.), wizytowana placówka jest zakładem poprawczym półotwartym oraz schroniskiem dla nieletnich zwykłym, przeznaczonym dla chłopców. Pojemność placówki ustalono na 72 miejsca: 48 miejsc w czterech grupach wychowawczych Zakładu oraz 24 miejsca w dwóch grupach wychowawczych w Schronisku.

W dniu wizytacji w placówce przebywało 53 nieletnich. W grupie I Schroniska było 9 wychowanków, a w grupie II - 10. W trzech grupach Zakładu było odpowiednio: 8, 10 i 11 nieletnich.

Organem założycielskim i sprawującym nadzór zwierzchni nad Zakładem jest Minister Sprawiedliwości. Organem sprawującym bezpośredni nadzór na Zakładem w zakresie administracji jest Prezes Sądu Okręgowego w Legnicy.

Nadzór pedagogiczny w zakresie nauczania przedmiotów ogólnokształcących w Zakładzie sprawuje Dolnośląski Kurator Oświaty. Dyrektor oraz nauczyciele zajmujący stanowiska kierownicze sprawują nadzór w stosunku do pracowników pedagogicznych. Nadzór nad wykonywaniem orzeczeń sprawuje sędzia wyznaczony przez Prezesa Sądu Okręgowego w Legnicy.

W skład placówki wchodzi:

- Szkoła Podstawowa Nr 4,
- Gimnazjum Nr 4,
- internat z pomieszczeniami dla 6 grup wychowawczych (jedna grupa Zakładu nie działała, pomieszczenia wyłączono z użytkowania ze względu na remont),
- warsztaty szkolne,
- zespół diagnostyczno - korekcyjny.

Budynki i teren placówki są zabezpieczone przez system krat, drzwi wyposażonych w zamki elektromagnetyczne oraz ogrodzenia zewnętrznego w sposób utrudniający samowolne oddalenie się wychowanków lub uwolnienie ich przez osoby z zewnątrz. Teren placówki a także pomieszczenia (izby przejściowe i chorych oraz sale lekcyjne i korytarze szkoły) objęte są monitoringiem (bez możliwości odsłuchu). Obraz z kamer telewizyjki przemysłowej przekazywany jest na

bieżący do dyżurki. Dane z monitoringu przechowywane są przez okres trzech miesięcy.

Prawo wstępu na teren zakładu, poza pracownikami w nim zatrudnionymi, mają osoby sprawujące nadzór nad zakładem, osoby, którym została udzielona zgoda przez dyrektora zakładu, oraz inne osoby uprawnione.

Placówka dysponuje 15 **etatami** wychowawców; 6,67 etatu nauczycielskiego w szkole; 6,33 etatu nauczycielskiego w warsztatach; dwoma etatami dla psychologów i pedagogów-terapeutów; 12,5 etatu strażnika oraz 2,5 etatu pracowników opieki medycznej.

Opiekę duszpasterską nad nieletnimi sprawuje ksiądz zatrudniony jednocześnie na etacie jako nauczyciel religii w szkole.

Pomoc **psychologiczno-pedagogiczna** i specjalistyczna jest udzielana wychowankom zgodnie z obowiązującymi w placówce procedurami, natomiast pomoc rodzinom wychowanków jest realizowana w oparciu o program współpracy ze środowiskiem rodzinnym.

Psycholog przeprowadza rozmowę z każdym wychowankiem w trakcie przyjmowania go do placówki. W ciągu miesiąca od przybycia wychowanka opracowywany jest przez pedagoga indywidualny program resocjalizacji. Na wizytę do psychologa wychowankowie są kierowani przez wychowawców lub nauczycieli, mogą też zgłosić się sami.

Należy zaznaczyć, że każdy nieletni przebywający w Zakładzie i Schronisku ma zapewnioną opiekę psychologiczną, pedagogiczną, terapeutyczną oraz psychiatryczną.

Częstotliwość kontaktów, ich formy, metody pracy są uwarunkowane indywidualnymi potrzebami wychowanków oraz potrzebami środowiska rodzinnego (prośby o rozmowy, pomoc w rozwiązywaniu problemów, interwencję, poradę).

Praca z wychowankiem rozpoczyna się już bezpośrednio po umieszczeniu go w placówce. Dokonuje się diagnozy problemów, w indywidualnym kontakcie dąży się do tworzenia atmosfery bezpieczeństwa, życzliwości, zaufania, sprzyjającej swobodnemu wypowiedzianiu się, otwartości. W przypadku występowania trudności adaptacyjnych prowadzi się rozmowy podtrzymujące, wspierające.

Przez cały okres pobytu wychowanków w placówce dąży się do utrzymywania z nimi częstych, systematycznych kontaktów. Szczególną opieką otacza się wychowanków słabszych psychicznie, o niskiej pozycji w nieformalnej strukturze grupy, narażonych na szykany ze strony głębiej zdemoralizowanych kolegów, pozbawionych wsparcia ze strony rodziców lub opiekunów. Wzmoczoną profilaktyką otacza się również nieletnich zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od substancji psychoaktywnych, ujawniających obniżony, depresyjny nastrój, przeżywających sytuacje trudne i kryzysowe. Na bieżąco udziela się wychowankom pomocy w rozwiązywaniu problemów osobistych, rodzinnych, konfliktów wewnętrznych, konfliktów z otoczeniem. Zachęca się do konstruktywnego wyrażania uczuć, emocji, werbalizowania potrzeb i oczekiwań, motywuje do pozytywnych zachowań, konstruktywnego rozwiązywania trudności, udziału w zajęciach ujętych w programie terapeutycznym placówki.

Opiekę medyczną nad nieletnimi przebywającymi w Zakładzie sprawują: lekarz ogólny (w trakcie uzupełniania specjalizacji z chirurgii), psychiatra (aktualnie leczy 8 pacjentów, niekiedy liczba wzrasta do 20), stomatolog (przyjmuje we wtorki po 3 godziny a w razie potrzeby podejmuje interwencje doraźne) i dwie pielęgniarki.

Każdy nowo przyjmowany nieletni badany jest przez lekarza, który przeprowadza badanie ogólne. Leki rano i w południe podawane są przez pielęgniarkę w gabinecie zabiegowym, a wieczorem, leki przygotowane przez pielęgniarkę, wydają wychowawcy. Przy przyjęciu do placówki wykonuje się również badania na obecność wirusa HIV oraz HCV - dotychczas nie było przypadku stwierdzenia w wychowanka nosicielstwa tych wirusów. Co pół roku wykonywane są kontrolne badania lekarskie, wychowankowie są ważeni, mierzeni, a w razie potrzeby badani przez lekarza.

III. Ogląd obiektów i terenu placówki.

Zakład i Schronisko mieszczą się w pięciokondygnacyjnym budynku. Na pierwszej kondygnacji umiejscowiono pomieszczenia gospodarcze i magazynowe (m.in. żywnościowe kuchni). Na drugiej kondygnacji znajduje się administracja placówki, dyżurka, stołówka i kuchnia, a także izby przejściowe i chorych, gabinety

lekarzy, psychologów i pedagogów. Na kondygnacjach trzeciej, czwartej i piątej znajdują się pomieszczenia grup wychowawczych Schroniska i Zakładu.

W Zakładzie i Schronisku funkcjonuje aktualnie pięć grup wychowawczych. Każda z nich ma do swojej dyspozycji oddzielną część korytarza, w której znajdują się pokoje wychowanków, świetlica i sanitariaty. **Pokoje wychowanków** są 4, 5 oraz 6 - osobowe, wyposażone w łóżka oraz szafki do przechowywania rzeczy osobistych. Pokoje są przestronne, widne i utrzymane w czystości. Okna są zakratowane, sypialnie nie zamyka się na noc. Rozkład pomieszczeń oraz wyposażenie w meble jest analogiczny we wszystkich grupach wychowawczych.

Pomieszczenia są zadbane i estetyczne, remontuje się je lub maluje na bieżąco, przykładowo część pomieszczeń i korytarz grupy I Schroniska wyremontowane zostały w roku 2009. Wymalowania wymagają jedynie sale grupy IV. Podłogi wszystkich pomieszczeń i korytarzy internatu wyłożono terakotą.

Zgodnie z § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości (Dz. U. Nr 140, poz. 658 ze zm.), na końcu każdego korytarza (pod oknem) wydzielono **kąciki z popielnicami** celem umożliwienia wychowankom palenia wyrobów tytoniowych.

Na korytarzach poszczególnych kondygnacji znajdują się ponadto stół do ping-ponga i stół bilardowy, a na tablicach wywieszono porządek dnia, informacje dotyczące spraw bieżących, a także adresy instytucji, do których nieletni mogą się zwrócić z wnioskiem bądź skargą.

Każda grupa ma własną **łazienkę** z prysznicem, pięcioma umywalkami, brodzikiem do mycia stóp, pisuarem i dwoma kącikami wc. Pysznice osłonięto od pomieszczenia kotarami z tworzywa sztucznego albo drzwiami przesuwными (w grupie II Schroniska były uszkodzone - popękane). Pomieszczenia sanitarne, pokryte terakotą i kafelkami, są wymalowane i czyste. Z informacji udzielonej przez dyrektora placówki wynika, że wymiana odzieży odbywa się co dwa tygodnie. Wychowankowie mogą także prać swoje rzeczy pod kontrolą wychowawcy. W tym celu umożliwia im się skorzystanie z pralek typu „Frانيا”, które przechowywane są w magazynach.

Świetlice (w każdej grupie) są urządzone w zbliżony sposób i wyposażone w stoły (ławki) oraz krzesła przeznaczone m.in. do odrabiania prac domowych oraz zajęć tematycznych, biurko wychowawcy, sprzęt audiowizualny oraz gry telewizyjne i meblościanki. W świetlicy grupy III Zakładu znajduje się stół także do ping-ponga.

Wychowankowie pozostawiają swoje ubrania w **magazynkach odzieżowych** wyodrębnionych w każdej grupie wychowawczej jako oddzielne pomieszczenia wyposażone w odpowiednie regały. Są one w różnym stanie, część jest zupełnie nowa (grupa IV Zakładu), część znacząco wyeksploatowana, lecz przewidziana do zastąpienia przez meble aktualnie montowane w warsztatach placówki.

W placówce znajdują się także: **kaplica** (II Schroniska), pracownia – kółko plastyczne (II Schroniska), redakcja periodyka placówki „Wiadomości z niewolności” ze stanowiskami komputerowymi i drukarkami (III Zakładu) oraz magazynek rowerowy i modelarnia lotnicza (V Zakładu). Stan pomieszczeń internatu jest dobry, a ich wyposażenie właściwe. W dniu wizytacji panowała w nich czystość i porządek. Wychowankowie mają bardzo dobre warunki bytowe.

Kuchnia przygotowuje cztery posiłki dziennie (śniadanie, drugie śniadanie, obiad i kolację). Wydzielono odrębne ciągi technologiczne dla naczyń wydawanych oraz odbieranych z jadalni, zgodnie z normami HACCP. Magazyny żywnościowe znajdują się w piwnicy, produkty są dostarczane do kuchni za pomocą windy. Wizytujący nie stwierdzili uchybień w zakresie przechowywania (przez 3 dni) w magazynku dobowym próbek żywności wydanej wychowankom.

Wychowankowie nie wykonują w kuchni żadnych czynności, nie mają też styczności z produktami żywnościowymi w trakcie ich obróbki.

Nieletni spożywają posiłki w wykafelkowanej, monitorowanej **stołówce** z 14 stołami po 4 krzesła. W stołówce jest udostępniony jadłospis. Sala ta wykorzystywana jest również jako miejsce spotkań wychowanków z odwiedzającymi.

Odwiedziny wychowanków odbywają się w każdą niedzielę i święta w godzinach od 10 do 12. Za zgodą dyrektora lub upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego odwiedziny mogą odbywać się w innym miejscu lub terminie.

Na drugiej kondygnacji, w pobliżu gabinetów pedagoga i psychologa oraz lekarsko – zabiegowego i stomatologa, usytuowano trzy **izby przejściowe, izbę zakaźną i izbę chorych**. Są one wykafelkowane i wyłożone terakotą oraz wyposażone w kamery do monitoringu, zaś okna zostały wyklejone folią antywłamaniową. Nie wydzielono izby izolacyjnej.

W izbach przejściowych umieszczono 3 nowych wychowanków, jednego w trybie § 25 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia oraz w izbie chorych jednego przeziębionego wychowanka.

Izba przejściowa Nr 1, nazwana „wyodrębnionym pomieszczeniem mieszkalnym”, wyposażona jest w dywan, materac, i pufę, stolik wnoszony jest jedynie na czas posiłków, faktycznie wykorzystywana także jako izba izolacyjna. W dniu wizytacji przebywał w niej jeden wychowanek, umieszczony na podstawie § 25 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia.

Pozostałe izby przejściowe wykorzystywane są w trybie § 44 rozporządzenia dla wychowanków nowoprzyjmowanych do placówki.

W izbie Nr 2 (dwuosobowej), w której nieletni przebywają do jednego tygodnia, znajdowały się dwa tapczany, dwa krzesła i stolik. Izbę Nr 3 wyposażono w stolik, szafkę i tapczan.

W zespole izb przejściowych znajduje się także toaleta z umywalką i natryskiem.

Funkcjonuje również izba przejściowa tzw. „zakaźna” z osobną toaletą, wyposażona w materac, pufę i stolik.

Izba chorych przewidziana jest dla czterech pacjentów (w dniu wizytacji znajdował się w niej jeden przeziębiony nieletni) z osobną toaletą. Jak ustalili wizytujący, kamera nie obejmuje w niej swoim zasięgiem całego pomieszczenia.

Ambulatorium usytuowane jest na drugiej kondygnacji obok izb przejściowych. W ich skład wchodzi: gabinet zabiegowy (w którym również przyjmują lekarze) i gabinet stomatologiczny wyposażony w unit.

Zakład dysponuje bogatą **bazą do zajęć sportowych**: na terenie jednostki znajdują się boiska do koszykówki, piłki ręcznej, siatkówki plażowej, bieżnia, duża sala gimnastyczna (monitorowana), dwa korty tenisowe (jeden z mączki ceglastej

drugi asfaltowy) oraz dobrze wyposażona siłownia (m.in. w urządzenie wielostanowiskowe typu „atlas”).

Wizytujący, w dniu 18 września ok. godz. 9²⁰, stwierdzili fakt wejścia na teren placówki oraz korzystania z kortu tenisowego osób nie będących jej pracownikami ani wychowankami. Strażnik oraz dyrektor placówki nie posiadali wiedzy w zakresie danych osobowych jednej z tych osób. Indagowany kierownik internatu stwierdził, iż grają cyt. „osoby z nim zaprzyjaźnione”, mogą to robić „za opiekę nad kortem”. Korzystanie jest nieodpłatne, osoby te (m.in. wicedyrektorzy huty i przedsiębiorstwa budowlanego) zapewniły sprzęt i pracowników do wybudowania kortu, placówka jedynie pokryła koszt zakupu mączki.

Sytuacja ta jest sprzeczną z zapisami § 25 ust. 2 rozporządzenia, oraz § 43 ust. 3 Regulaminu Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie, w myśl których prawo wstępu na teren zakładu, poza pracownikami w nim zatrudnionymi, mają osoby sprawujące nadzór nad zakładem, osoby, którym została udzielona zgoda przez dyrektora zakładu, oraz inne osoby uprawnione na podstawie odrębnych przepisów, a także zasadami korzystania z mienia Skarbu Państwa, wynikającymi z innych regulacji.

Wszystkie sale lekcyjne obydwu **szkół** (sześć pracowni i biblioteka na ponad pięć tysięcy woluminów) oraz korytarze dwukondygnacyjnego budynku są monitorowane. Podłogi pracowni są wyłożone odpornym na ścieranie i łatwym w konserwacji tworzywem „tarkett”. Pomieszczenia są czyste i schludne, wiele pracowni wyposażono w nowe ławki i sprzęt audiowizualny. Funkcjonuje także pracownia internetowa na 11 stanowisk z dostępem do internetu (z zabezpieczeniem przed dostępem do treści niepożądanych). Poszczególne pracownie są wykorzystywane do nauki kilku przedmiotów (np. WOS, historia i język angielski).

Szkoła dysponuje dwoma łazienkami, jedna z nich stanowi także palarnię.

W **warsztatach** prowadzi się kursowe przyuczenie czeladnicze na kierunkach stolarza i ślusarza (w roku 2008 – 2009 po 11 absolwentów) oraz kurs operatora wózków widłowych (16 absolwentów). W przyszłości (po remoncie dachu, wymianie instalacji elektrycznej i zamontowaniu monitoringu jeszcze w roku bieżącym) zaplanowano prowadzenie kursów spawacza. W warsztatach

zorganizowano działy – pracownie (mechanicznej i ręcznej obróbki metali, stolarsko-montażowy), które wyposażone są w maszyny i urządzenia do obróbki metalu i drewna (m.in. wiertarki, tokarki, frezarki i szlifierki). Maszyny w znacznej części są już mocno wyeksploatowane, a niektóre całkowicie niesprawne. Przy maszynach znajdują się instrukcje obsługi oraz odpowiednie regulaminy pracowni. Uczniowie otrzymują ubrania robocze, w które przebierają się w pracowniach razem z nauczycielami zawodu. Zaplanowano wydzielenie szatnio – przebieralni. Przy warsztatach znajduje się łazienka wyposażona w osiem umywalek oraz drewniane gretingi. Jest tam także toaleta z 2 kabinami wc (bez drzwi – z informacji udzielonej przez kierownika warsztatów wynika, iż uczniowie do węzła sanitarnego wchodzi pojedynczo), 2 pisuarami i 2 umywalkami.

Warsztaty prowadzą własną działalność gospodarczą, produkowane są tu m.in. ławki do parków miejskich, bramy i ogrodzenia, budki dla ptaków dla lasów państwowych, a także regały ubraniowe dla internatu. Dochód z produkcji przekazywany jest na potrzeby warsztatów. Z informacji uzyskanych od kierownika warsztatów wynika, że istnieją coraz większe trudności z pozyskaniem zamówień.

IV. Rozmowy przeprowadzone z wychowankami.

Przeprowadzone na osobności rozmowy, w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz, dostarczyły informacji o stanie przestrzegania w Zakładzie - w ocenie samych wychowanków - ich poszczególnych praw. Rozmawiano w ten sposób z 18 nieletnimi ze wszystkich grup wychowawczych, wizytujący przeprowadzili także rozmowę z dziewięcioma wychowankami jednej całej grupy wychowawczej.

Kilka ostatnich rozmów, ze względu na konieczność możliwie dokładnego wyjaśnienia zasygnalizowanej przez jednego z nieletnich kwestii stosowania przez strażnika w szkole w dniu 16 września br. **niedozwolonej, nadmiernej i bezpodstawnej siły fizycznej** było przeprowadzonych w sposób niepełny. Skupiono się, ze względu na jego wagę w zakresie postępowania z wychowankami placówki, na aspekcie pobicia z pominięciem zagadnień, w ocenie przedstawicieli Rzecznika,

mniej istotnych. Odniesienie się do zasygnalizowanej tu kwestii zostanie zawarte w części piątej informacji.

W trakcie rozmów indywidualnych pięciu wychowanków wskazało, że w placówce są **źle traktowani przez jej pracowników**. Trzech podniosło sprawę bicia ich lub kolegów, jeden wskazał sprawę wykręcania ręki, wg innego doszło w placówce nawet do złamania ręki nieletniego przez jej pracownika. Dwóch wychowanków podało, że nauczyciele, wychowawcy oraz kierownik internatu zwracają się do nich w sposób niewłaściwy (cyt. „ty bachorze”, „nieudaczniku”, „gówniarzu” albo „zasrany mecenas”), niekiedy czyniąc to publicznie (w trakcie apelu). Nieletni podnosili również uciążliwość w postaci **zakazu poruszania się w trakcie przerw** w zajęciach lekcyjnych (mogą jedynie siedzieć na ławce na korytarzu pod oknem).

W zakresie wymierzania **kar dyscyplinarnych** uwagi wniosło sześciu nieletnich. Trzej nieletni podnieśli stosowanie **bicia jako kary**. Po jednym z respondentów zgłosiło kwestie wyboru wymierzenia uderzenia otwartą ręką w kark zamiast sporządzenia wniosku o wymierzenie kary, pobicie trzepaczką za odmowę wykonania dyżuru, dwukrotne uderzenie otwartą ręką w twarz przez wychowawcę. Jeden z wychowanków podał, że strażnik ze szkoły ćwiczy na wychowankach metodę dalekowschodniej sztuki walki oraz wykręca im ręce. Jako potencjalną formę kary wskazano również groźbę przeniesienia nieletniego do grupy III, gdzie „będzie prał innym skarpetki”. Dwóch wychowanków wskazało na stosowanie w tym samym celu zakazu wyjścia na dwór (do dwóch tygodni). Jako karę stosuje się także zakaz palenia wyrobów tytoniowych przez okres jednego tygodnia, oglądania telewizji albo sprzątanie toalety personelu placówki przez okres nawet dwóch tygodni.

Siedmiu wychowanków kwestionowało **warunki bytowe**. Zgłoszone zastrzeżenia dotyczyły uszkodzonych łóżek (3), zbyt rzadkiej wymiany pościeli i odzieży (co trzy tygodnie) oraz możliwości korzystania z własnej odzieży wyłącznie w formie nagrody (po dwie osoby), zapewnienia właściwej temperatury w sypialniach (dwóch nieletnich), zbyt dużej liczby osób (6) w sypialni oraz braku pralni i suszarni.

W zakresie warunków i organizacji **kąpieli** odebrano cztery uwagi dotyczące potrzeby zwiększenia liczby kąpieli i zezwolenia wychowankom na częstsze niż co drugi dzień korzystanie z prysznicy w łazienkach grupowych (3). Z uzyskanych informacji wynika, że obecnie wychowankowie nie zawsze mogą wykąpać się w łazienkach grupowych po zajęciach sportowych, co jest uzależnione od cyt. „dobrego humoru wychowawcy”. Jedna z ankietowanych osób zgłosiła, że umieszczenie w izbie przejściowej skutkuje także pozbawieniem kąpieli.

Siedmiu respondentów negatywnie odniosło się do **wyżywienia**. Zgłoszone spostrzeżenia w większości przypadków dotyczyły potrzeby zwiększenia porcji (oceniając jednocześnie posiłki jako smaczne) - 5 uwag. Dwóch wychowanków uskarżało się z kolei na smak potraw, a po jednym kwestionowało: małe urozmaicenie, niedogotowanie, brak napojów albo słodkich podwieczorków oraz twarde chleb.

Trzy osoby oceniły **opiekę medyczną** jako złą, podnosząc jej brak w ogóle (prowadzone są jedynie badania okresowe), dostępność specjalistów jedynie w dni ich dyżurów oraz niestosowanie środków przeciwbólowych i witamin.

W zakresie korzystania z **zajęć sportowych** czterech ankietowanych podało, że niekiedy nie uczestniczą przez cały dzień w zajęciach sportowych na świeżym powietrzu. Z informacji podanych przez jednego wychowanka wynika, że przez cały tydzień nie uczestniczył w zajęciach na świeżym powietrzu, inny stwierdził, że podczas pobytu w izbie przejściowej wychowankowie nie korzystają z żadnych zajęć sportowych, ani spaceru.

Pięciu ankietowanych miało uwagi do realizacji **posług religijnych**: dwóch nieletnich wskazało, że mogą uczestniczyć we Mszy Św. jedynie całą grupą (cyt. „idzie cała grupa albo nikt”), pojedyncze osoby poruszyły brak informacji o możliwości korzystania, albo wręcz uniemożliwienie uczestniczenia w nabożeństwie lub bierzmowaniu.

Czterech wychowanków wskazywało, iż doznali **przykrości ze strony kolegów** w postaci wyzywania ich i zastraszania (po 2) oraz bicia i przypalania rąk w budynku warsztatów, a także zabierania papierosów. Pięciu rozmówców wskazało ponadto, że w dniu 7 września na boisku doszło do bójki z wychowankami grupy III,

zaś odmowa dalszego podporządkowania się tej grupie skutkowałą awanturą z wychowankami grup I, II i V.

Także czterech chłopców „raczej źle” oceniło możliwość przeprowadzania **rozmów telefonicznych z rodzicami**, wskazując, iż są one udzielane w formie nagrody (4). Jeden z nieletnich wyjaśnił przy tym, iż taką nagrodę jest stosunkowo łatwo uzyskać. Wychowankowie podnosili, iż w ogóle nie dzwonią do rodziców, kontakt polega wyłącznie na rozmowach inicjowanych przez rodziców. Poruszyli także, iż podczas pobytu w izbie przejściowej nie mieli możliwości skontaktowania się telefonicznego z rodzicami. Jedna osoba skarżyła się ponadto na możliwość kontrolowania treści rozmów przez wychowawców.

Wszyscy rozmówcy zgodnie podkreślali **znajomość statutu** placówki (byli zapoznawani przy przyjęciu oraz mogą przeczytać na tablicy), chwalili wysokość i sposób uzyskiwania **kieszonkowego**, a także korzystanie z **prasy i książek**.

W zakresie zasad, organizacji i warunków **odwiedzin** jeden nieletni skarżył się na uniemożliwienie mu takiego kontaktu z dziewczyną, matką jego dziecka.

Nie odebrano żadnych uwag ze strony wychowanków w części dotyczącej przekazywania korespondencji i paczek.

Sześciu wychowanków stwierdziło, że w placówce jest **osoba do której można zwrócić się po pomoc**, wskazując pedagoga (3) oraz kierownika internatu, wychowawców oraz psychologa.

Tylko jedna z ankietowanych osób stwierdziła, iż **pobyt w placówce zmienił ją na korzyść**.

V. Ocena sposobu traktowania wychowanków.

Kilku nieletnich poinformowało osoby wizytujące o użyciu przez strażnika w szkole **niedozwolonej, nadmiernej i bezpodstawnej siły fizycznej** w dniu 16 września br. Przyczyną pobicia miało być nucenie piosenki przez wychowanka po zakończeniu przerwy, gdy cała grupa udawała się do sali lekcyjnej.

W celu weryfikacji uzyskanej w ten sposób informacji, przedstawiciele Rzecznika przeprowadzili następujące czynności:

- rozmowy z nieletnimi, będącymi świadkami zdarzenia;

- rozmowę z całą grupą wychowawczą, w której miała znajdować się potencjalna ofiara pobicia;
- rozmowę z ofiarą pobicia;
- zapoznanie się z zapisem monitoringu kamer przemysłowych zainstalowanych w szkole, które zarejestrowały moment pobicia nieletniego;
- rozmowę z dyrektorem szkoły i pedagogiem placówki;
- zapoznanie się z dokumentacją osobopoznawczą oraz medyczną nieletniego.

W wyniku wskazanych działań pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili, że fakt pobicia nieletniego przez strażnika w szkole w dniu 16 września br., miał rzeczywiście miejsce.

Nauczyciel przedmiotu, jak twierdził jeden z wychowanków będących świadkiem zdarzenia, jedynie zwrócił uwagę strażnikowi na niestosowność jego zachowania. Pielęgniarka, która zrobiła nieletniemu okład, nie zawarła tego faktu w książce zdrowia. Żadnej adnotacji w dokumentacji osobopoznawczej nie poczyniła także pani pedagog, której pokrzywdzony zgłosił fakt pobicia. Również dyrektor szkoły, który rozmawiał z ofiarą natychmiast po pobiciu, o zdarzeniu tym nie poinformował dyrektora placówki. Ustalono zatem, iż wszyscy pracownicy, którzy powzięli informację na ten temat (dyrektor szkoły, pedagog i psycholog, jak również nauczyciel, będący bezpośrednim świadkiem zajścia), nie przedsięwzięli żadnych kroków w celu wyjaśnienia oraz udokumentowania okoliczności zdarzenia. Dyrektor placówki, tłumacząc iż nie wiedział o tym zdarzeniu, **nie zakwalifikował go jako wydarzenia nadzwyczajnego i nie zawiadomił** prezesa sądu okręgowego ani Ministerstwa Sprawiedliwości, do czego był zobligowany na podstawie § 97 pkt 2 rozporządzenia, jak również nie ujął go w stosownym rejestrze.

Dyrektor placówki w trakcie rozmowy, przedstawiając jej problemy poinformował, iż w latach 2008 i 2009 nie było przypadków stosowania środków przymusu bezpośredniego. Po zapoznaniu z omówionym powyżej zdarzeniem zaprzeczył temu, iż wiedział o tej sytuacji. Także dyrektor szkół w trakcie oglądania zapisu monitoringu stwierdził, że nie informował o niej dyrektora placówki, jak również nie miał czasu wyjaśnić zdarzenia.

Inny wychowanek, zgłosił przedstawicielowi Rzecznika w trakcie rozmowy na osobności, w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz, fakt pobicia go przez wychowawcę internatu w miesiącu marcu lub kwietniu 2008 r.

O powyższych ustaleniach poinformowano Prokuraturę Rejonową w Głogowie.

Jako niedopuszczalne uznać należy także **wymierzanie przez pracowników placówki środków dyscyplinarnych** innych, niżeli enumeratywnie wymienione w rozporządzeniu. Drastycznym tego przejawem jest stosowanie bicia jako kary albo umożliwienie wychowankowi dokonania wyboru wymierzenia uderzenia zamiast sporządzenia wniosku o wymierzenie kary. Nieletni wskazywali na stosowanie w tym samym celu zakazów: wyjścia na dwór, palenia wyrobów tytoniowych, oglądania telewizji albo sprzątnięcia toalety personelu placówki.

Analizując zasadność **umieszczenia wychowanków w izbie przejściowej w trybie § 25 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia** stwierdzono, iż następowało to niekiedy w sytuacji nagannego zachowania nieletniego, co wskazuje na „karne” jej stosowanie. W praktyce stwarza to możliwość nadużywania umieszczenia w izbie przejściowej jako środka dyscyplinującego, co pozostaje w sprzeczności z Regułą 70 Narodów Zjednoczonych dotyczącą ochrony nieletnich pozbawionych wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Nr 45/113), która stwierdza, iż "Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów. Przed wymierzeniem kary dyscyplinarnej należy w wyraźny i zrozumiały dla nieletniego sposób poinformować go o tym, jakie przekroczenie mu się zarzuca i stworzyć mu wszelkie możliwości przedstawienia swojej obrony; powinien on mieć prawo odwołania się do właściwej, bezstronnej władzy".

Konsekwencją umieszczenia nieletniego w izbie przejściowej jest – wg rozmówców – pozbawienie ich prawa do korzystania z **zajęć na świeżym powietrzu**, a także **realizacji obowiązku szkolnego**. Również wychowankowie z grup wychowawczych podnosili kwestię niewychodzenia na świeże powietrze nawet przez okres tygodnia.

Pozbawianie możliwości realizacji obowiązku szkolnego wychowanków w czasie ich pobytu w izbie przejściowej jest niezgodne z § 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji roku szkolnego w szkołach w zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich (Dz. U. nr 188, poz. 1947), ponieważ „wychowankowi umieszczonemu w izbie przejściowej zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, a także w grupie schroniska interwencyjnego, szkoła zapewnia udział w zajęciach dydaktyczno-wychowawczych organizowanych dla ogółu wychowanków, a w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa - w zajęciach indywidualnych, według ustalonego przez dyrektora szkoły tygodniowego rozkładu zajęć”.

Nie ma unormowań prawnych, które gwarantowałyby nieletniemu codzienny dostęp do zajęć na świeżym powietrzu. Ich zapewnienie należy jednak uznać za niezbędne, biorąc pod uwagę potrzeby rozwoju psycho – fizycznego młodego człowieka, a także konieczność rozładowania trudnych emocji w przypadku młodzieży niedostosowanej.

Wychowankowie podawali także (czemu zaprzeczyli dyrektor placówki oraz kierownik internatu), że personel pedagogiczny **zwraca się do nich w sposób niewłaściwy**, dochodzi wręcz do wyzywania ich. Jeżeli sytuacje takie mają miejsce w rzeczywistości, to stanowią one naruszenie godności osobistej nieletnich, do poszanowania której mają prawo zgodnie z § 57 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia.

W trakcie analizowania zapisu monitoringu wizytujący zaobserwowali, że wszyscy nieletni siedzieli w czasie przerwy na korytarzu na ławkach pod oknami, co potwierdziło funkcjonowanie **zakazu poruszania się uczniów podczas przerw w zajęciach lekcyjnych**, na co wychowankowie uskarżali się podczas rozmów.

Należy podkreślić, iż ograniczenie kontaktów z rodziną i osobami najbliższymi – poprzez **uniemożliwianie wykonywania rozmów telefonicznych przez wychowanków umieszczonych w izbie przejściowej** – jest niezgodne z art. 66 § 4 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 ze zm.), zwanej dalej „ustawą”, który stanowi, że „Dyrektor zakładu, placówki lub schroniska, o których mowa w § 1, może ograniczyć lub zakazać kontaktów nieletniego z osobami spoza zakładu, placówki lub

schroniska dla nieletnich wyłącznie w przypadku, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki lub schroniska bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego”. Unormowanie to wymienia zamknięty katalog przesłanek ograniczania lub zakazu kontaktu nieletniego z osobami spoza placówki. Również analiza zapisu § 71 ust. 1 pkt 6 oraz § 94 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia wskazuje, iż kontakt telefoniczny nieletniego z rodzicami (opiekunami) nie może być ograniczany.

Ponadto, sytuacja ta jest niezgodna z Konwencją o Prawach Dziecka, której Artykuł 9 pkt 3 wskazuje, iż „Państwa-Strony będą szanowały prawo dziecka odseparowanego od jednego lub obojga rodziców do utrzymywania regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich kontaktów z obojgiem rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka”.

W ocenie wychowanków, znacznym problemem jest zjawisko **podkultury**. Wprawdzie jeden z wychowanków wskazał, iż wydzielenie grupy III wpłynęło na ograniczenie jego znaczenia, tym niemniej nieletni poruszali sprawę siłowego wymuszania na nich określonych postaw bądź świadczeń, a także informowali wizytujących o występujących na tym tle konfliktach. Należy przy tym podkreślić, iż w ocenie części rozmówców fakt informowania kadry pedagogicznej placówki o niekonkretnych sytuacjach nie wpływa na ich eliminowanie. Oznaczałoby to, iż w placówce nie jest w pełni zapewniona ochrona wychowanka przed przemocą fizyczną, psychiczną, wyzyskiem i nadużyciami, o której mowa w § 57 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia.

Wielu wychowanków wskazało także na trudności związane z realizacją prawa do korzystania z **posług religijnych**. Dyrektor placówki, poproszony o ustosunkowanie się do tej kwestii potwierdził, że Msze Św. nie odbywają się już od miesiąca kwietnia 2009 r. Wyjaśnił, że nie ma wpływu na sposób pracy księdza, pomimo tego, iż jest on pracownikiem placówki. Sytuacja taka stanowi naruszenie art. 66a § 1 ustawy, w myśl którego nieletni ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich w dni świąteczne, słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego

przekazu, a także do posiadania służących do wykonywania praktyk religijnych książek, pism i przedmiotów.

Proponuje się także wzięcie pod rozwagę wydzielenie w internacie kuchni i naukę nieletnich przyrządzania podstawowych posiłków, a także obsługi urządzeń występujących powszechnie w gospodarstwach domowych. Bieżąca sytuacja skutkuje bowiem tym, że po opuszczaniu placówki wychowankowie są **nieprzygotowani do załatwiania podstawowych spraw życia** codziennego.

VI. Analiza dokumentacji placówki.

Wewnętrzne funkcjonowanie placówki precyzuje **Regulamin Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie**, zwany dalej „Regulaminem”. Załącznikami do Regulaminu są regulamin Rady Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie oraz schemat organizacyjny i etatyzacja placówki. Został on zatwierdzony w dniu 9 września 2002 r. przez Prezesa Sądu Okręgowego w Legnicy.

Należy przede wszystkim stwierdzić, iż wiele aspektów organizacji Zakładu i Schroniska oraz uprawnień wychowanków stanowi literalne powielenie aktów i tak powszechnie obowiązujących, takich jak ustawa albo rozporządzenie.

Niemniej jednak, niektóre zapisy zawarte w Regulaminie wzbudziły zastrzeżenia wizytujących:

1. § 10.2 (należy zauważyć brak § 10.1) określający kompetencje dyrektora powielił uregulowania w tym zakresie zawarte w § 21 ust. 2 rozporządzenia, nie odnosi się jednak do § 12 ust. 2 rozporządzenia, który nakłada na niego także obowiązek opracowania rocznego i perspektywicznego planu rozwoju.
2. Kompetencje opiniodawcze Rady Zakładu, zawarto zarówno w Regulaminie (§ 12.1), jak również powielono je w Regulaminie Rady Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie (pkt 10), czyniąc to zresztą w różny sposób. W zakresie procedowania nad tworzeniem planów pracy ustalono dla Rady kompetencje zarówno do ich opiniowania (§ 12.2.1), jak również do ich zatwierdzania (§ 12.1.1.), co nie powinno mieć miejsca.

3. Zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 3 placówka organizuje naukę w „szkole zasadniczej”, której to faktycznie nie powołano.
4. Wprowadzony w § 27 ust. 6 mechanizm, polegający na konieczności wyrażenia przez pracowników placówki zezwolenia na odwiedzin wychowanka przebywającego w izbie przejściowej, jest odwróceniem sytuacji wynikającej z art. 66 § 4 ustawy, w myśl którego istnieje jedynie możliwość ograniczenia lub zakazania kontaktów nieletniego z osobami spoza zakładu (w przypadku zaistnienia określonych w nim przesłanek).
5. Katalog nagród przewidzianych regulaminem różni się od przewidzianego w rozporządzeniu, np. wprowadzono w regulaminie „zezwolenie na zajęcia indywidualne na terenie Zakładu bez bezpośredniego nadzoru wychowawczego” albo „zezwolenie na odwiedzin osób nie należących do najbliższej rodziny” (przewidziane w § 91 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia jako nagroda dla wychowanka schroniska). Kwestia indywidualnego korzystania z infrastruktury sportowej i innych zajęć na terenie placówki bez stałego nadzoru wychowawczego (w tym wykonywania prac porządkowo – gospodarczych na terenie placówki, do których zobowiązano wychowanka), oprócz nagrody, jest uregulowana również w § 37 ust. 11 – 13 regulaminu jako forma korzystania z przepustki na terenie placówki.
6. Wśród sytuacji, mogących stanowić przesłankę zastosowania wobec wychowanka środka dyscyplinarnego nie ujęto ucieczki oraz niepowrotu z urlopu lub przepustki (przewidzianych w odniesieniu do Zakładu § 70 pkt 4 rozporządzenia).
7. W § 38 ust. 3 Regulaminu prawo do odwiedzin wychowanka także zakładu poprawczego zawężono do najbliższej rodziny (inne osoby jako forma nagrody), którą to możliwość rozporządzenie przewiduje jedynie w odniesieniu do wychowanka schroniska dla nieletnich.

Odnosząc się do zasad techniki prawotwórczej należy także podnieść, iż szereg paragrafów niepotrzebnie zawiera oznaczenie ustępów, ponieważ zawierają tylko jeden ustęp (i dalsze punkty) np. 9, 15, 28, 29 i in.

Sposób prowadzenia **Książki ewidencji** nie budził zastrzeżeń wizytujących. Wynika z niej m.in., że w roku minionym w placówce z ewidencji skreślono 51 wychowanków, w tym 26 zostało warunkowo zwolnionych, 8 wychowanków ukończyło 21 lat, 5 samowolnie przedłużyło urlop (ponad 3 miesiące nieobecności w Zakładzie), 4 z powodu umieszczenia w zakładzie karnym, po dwa przypadki z powodu przeniesienia do innego zakładu tego samego rodzaju, przeniesienia do zakładu o wzmożonym nadzorze i umieszczenia w areszcie śledczym. Po jednym przypadku nastąpiło uchylenie wyroku i przeniesienie do zakładu innego rodzaju.

Analizie poddano również zapisy w **Książce kar i nagród**. Wynika z niej oraz z informacji udzielonej przez dyrektora, że w okresie od dnia 1 września 2008 r. do dnia 31 sierpnia 2009 r. wychowankom Zakładu przyznano 894 nagrody. 302 razy udzielono pochwałę wobec wychowanków, 126 razy zezwolenie na rozmowę telefoniczną na koszt zakładu, 116 razy udzielenie urlopu, 106 razy podwyższano kieszonkowe. Wychowankom Schroniska przyznano 138 nagród, w tym m.in.: pochwałę wobec wychowanków (79 razy), zezwolenie na rozmowę telefoniczną na koszt schroniska w obecności wychowawcy (24 razy) oraz nagrodę rzeczową lub pieniężną (13).

Wobec wychowanków Zakładu 284 razy stosowano **środki dyscyplinarne**: 116 razy naganę, 95 razy upomnienie wobec wychowanków, 64 razy obniżenie kieszonkowego na okres do 3 miesięcy, 6 razy nieudzielenie przepustki lub urlopu na okres do 3 miesięcy, dwukrotnie cofnięto zgodę na posiadanie wartościowych przedmiotów lub noszenie własnej odzieży a jeden raz wystąpiono z wnioskiem o przeniesienie do zakładu innego rodzaju. Wobec wychowanków Schroniska środki dyscyplinarne stosowano 51 razy: 29 razy naganę, 21 razy upomnienie wobec wychowanków oraz sześciokrotnie cofnięcie lub nieudzielenie zezwolenia na rozmowę telefoniczną na koszt Schroniska na okres do 1 miesiąca, z wyłączeniem rozmów z rodzicami (opiekunami).

Z zapisów w **Książce urlopów i przepustek** oraz z informacji udzielonej przez dyrektora wynika, że w roku bieżącym do dnia wizytacji w Zakładzie udzielono 116 urlopów (w terminie powróciło 70 wychowanków, 4 aktualnie przebywa „na niepowrocie”) i 48 przepustek do 3 dni (w terminie powróciło 43

wychowanków, jeden „na niepowrocie”). W Schronisku w okresie od 1 września 2008 r. do 31 sierpnia 2009 r. udzielono 6 przepustek, wszyscy wychowankowie powrócili w terminie.

W okresie od dnia 1 września 2008 r. do dnia 31 sierpnia 2009 r. zgłoszono **dwa wydarzenia nadzwyczajne**: ucieczkę indywidualną oraz samookaleczenie (wg informacji przekazanej przez dyrektora placówki płytkie pocięcie powłok skórnych). W trakcie wizytacji stwierdzono jednak, iż miały miejsce zdarzenia wyczerpujące znamiona takich wydarzeń, a nie zostały w placówce prawidłowo zarejestrowane.

W tym samym okresie 118 wychowanków popełniło 146 **wykroczeń regulaminowych i czynów niedozwolonych**. Najwięcej przekroczeń polegało na: paleniu tytoniu w miejscach niedozwolonych (30 wychowanków i 43 przypadki), wykonywanie tatuaży (odpowiednio: 24 i 27), odmowie wykonania polecenia przełożonego (22 i 27), ordynarnym odzywaniu się do personelu (14 i 20), niepowrocie z urlopów i przepustek (9 i 9), przemocy fizycznej (7 i 7), kradzieżach (6 i 6), niszczeniu sprzętu placówki (4 i 5) oraz po jednym przypadku: nabywanie i używanie środków odurzających oraz samouszkodzenia.

Analiza **Książki umieszczonych w izbie przejściowej** wskazuje, iż niekiedy nie ujmuje się w niej daty zwolnienia. Po sprawdzeniu akt osobowych każdego wychowanka umieszczonego w izbie w 2009 r. ustalono, że czas umieszczenia nie przekraczał 14 dni. Dla każdego z wychowanków zakładany jest „Arkusze obserwacyjny wychowanka przebywającego w izbie przejściowej” zawierający m.in. daty umieszczenia oraz poczynione spostrzeżenia i uwagi, jak również podejmowane działania.

Prowadzony jest również **Rejestr pobytu wychowanków w izbie przejściowej ze względów wychowawczych** z którego wynika, że w roku 2008 przebywało w niej 16 osób, zaś w roku bieżącym 7. Także w tym dokumencie zdarzały się przypadki nieujmowania daty zwolnienia wychowanka. Jako przyczyny umieszczenia w izbie podawano m.in. pobicie wychowanka, próbę ucieczki albo przypalanie papierosem.

Jeden z wychowanków w dniach wizytacji był izolowany od innych nieletnich w izbie przejściowej za pobicie kolegi w czasie zajęć warsztatowych oraz

przypalenie mu ręki papierosem. W konkluzji wniosku o umieszczenie go w izbie przejściowej z dnia 12 września br. stwierdzono, cyt. „Wychowanek zagraża bezpieczeństwu innych nieletnich i powinien być odizolowany w izbie przejściowej”. Wypada przy tym podkreślić, iż zdarzenie nie zostało zakwalifikowane jako wypadek nadzwyczajny i zgłoszone organom nadzoru.

Należy przy tym zauważyć, iż umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej ze względów wychowawczych każdorazowo następuje na **pisemny wniosek** w tej sprawie, zawierający m.in. uzasadnienie, postępowanie wyjaśniające, propozycję okresu umieszczenia, opinię psychologa oraz akceptację dyrektora lub kierownika.

Programy indywidualnej resocjalizacji w aktach osobowych nieletniego sporządzane są w sposób poprawny i czytelny. Zawierają m.in. charakterystykę środowiska rodzinnego, wskazania do współpracy z rodziną, diagnozę w oparciu o wyniki badań psychologicznych i psychiatrycznych, wskazania resocjalizacyjne dla internatu, szkoły i warsztatów, prognozę procesu resocjalizacji, udział wychowanka w procesie resocjalizacji, nagrody i środki dyscyplinarne, przygotowanie wychowanka do umieszczenia poza Zakładem w trybie art. 90 ustawy i stan jego zdrowia.

Placówka opracowała również **procedury** m.in. odwiedzin, udzielania urlopów i przepustek, załatwiania spraw przez wychowawców, postępowania z depozytem nieletniego, działań podejmowanych w związku z próbą samobójczą, nadzoru nad wychowankiem, reagowania w przypadku nieprzestrzegania praw nieletnich przez pracowników i wychowanków, postępowania w sytuacjach trudnych a także postępowania w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa zakładu.

Z wypowiedzi dyrektora wynika, że w dniach wizytacji nie toczyło się żadne postępowanie dyscyplinarne ani karne przeciwko pracownikom placówki, nie wnoszono też pozwów cywilnych przeciwko placówce.

VII. Wnioski i zalecenia.

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Głogowie

pozwołyły uznać, że w placówce **dochodzi do poniżającego traktowania oraz karanja wychowanków.**

Przedo wszystkim **za niedopuszczalne uznać należy** – stwierdzone przez wizytujących – **stosowanie przez pracowników placówki siły fizycznej wobec wychowanków w sposób niezgodny z ustawą.** Zaniepokojenie wizytujących wzbudził **brak reakcji**, wielu pracowników placówki, którzy powzięli informację o pobiciu jednego z nieletnich. Dotyczy to w szczególności nauczyciela szkoły, jej dyrektora, pielęgniarki oraz pedagoga. O pobiciu wychowanków placówki Biuro RPO powiadomiło Prokuraturę Rejonową w Głogowie.

Stosowanie przemocy wobec wychowanków winno być bezwzględnie wyeliminowane, natomiast w przypadku wystąpienia takiej sytuacji należy podejmować natychmiastowe i adekwatne działania, zmierzające do jednoznacznego określenia sprawców, przyczyn i okoliczności naruszenia praw nieletnich.

W ocenie wizytujących placówka zapewnia podopiecznym dobre warunki bytowe i higieniczne. W szkole i warsztatach szkolnych wychowankowie mają możliwość nadrobienia braków edukacyjnych i nauki zawodu. Placówka posiada warunki do prowadzenia działalności sportowej i rekreacyjnej, oferuje szerokie możliwości rozbudzania i rozwijania zainteresowań wychowanków.

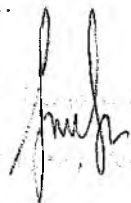
Biorąc pod uwagę ustalenia poczynione przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz problemy zgłoszone przez nieletnich w trakcie rozmów w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Głogowie, należy ponadto:

- zapewnić ochronę wychowanków przed przemocą fizyczną, psychiczną, wyzyskiem i nadużyciami będącymi konsekwencjami funkcjonowania tzw. drugiego życia;
- wyeliminować praktykę niewłaściwego zwracania się do wychowanków przez pracowników placówki;
- stosować środki dyscyplinarne w sposób zgodny z rozporządzeniem, zwłaszcza poprzez wyeliminowanie kar nieregulaminowych;
- umożliwić nieletnim uczestniczenie w zajęciach na świeżym powietrzu;

- przestrzegać prawa nieletnich do uczestniczenia w praktykach religijnych i korzystania z posług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach;
- znieść zakaz poruszania się uczniów w trakcie przerw w zajęciach lekcyjnych;
- podjąć działania mające na celu ograniczenie do niezbędnego minimum pozbawianie możliwości realizacji obowiązku szkolnego wychowanków w czasie ich pobytu w izbie przejściowej;
- wyeliminować sytuacje ograniczania wychowankom umieszczonym w izbie przejściowej kontaktów telefonicznych z rodzicami (opiekunami), zaś pozostałym nieletnim umożliwić samodzielne nawiązywanie takich kontaktów;
- umożliwić wychowankom korzystanie z kąpieli po każdych zajęciach z wychowania fizycznego;
- wydzielić izbę izolacyjną;
- informować prezesa sądu okręgowego oraz Ministerstwo Sprawiedliwości o wystąpieniu wydarzenia nadzwyczajnego oraz ujmować je w stosownym rejestrze;
- skorygować w Regulaminie zapisy, o których mowa w pkt. VI niniejszej Informacji, a także rozważyć prawną możliwość korzystania z kortów tenisowych osób niezwiązanych z placówką.

Opracował: Przemysław Możejko

Za Zespół:

Przemysław Możejko